

Збірник наукових праць
з нагоди 25-річчя створення
Львівського навчально-наукового центру професійної освіти

Сучасні виклики професійної освіти: теорія і практика

Том 2

The background features a stylized illustration of a building under construction, rendered in white and yellow lines against a green background. The building has a prominent dome and is surrounded by a complex network of scaffolding. In the foreground, a large white number '25' is displayed on a dark green rectangular background.

25

**ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини**

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**з нагоди 25-річчя створення
Львівського навчально-наукового центру професійної освіти**

Том 2

Львів – 2019

**Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education
M.P. Drahomanov National Pedagogical University
Francisk Skorina Gomel State University**

**MODERN CHALLENGES OF VOCATIONAL EDUCATION:
THEORY AND PRACTICE**

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

**on the occasion of the 25th anniversary of creation
Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education**

Volume 2

Lviv – 2019

УДК: 37. 01 : 001

Сучасні виклики професійної освіти: теорія і практика: зб. наук. праць з нагоди 25-річчя створення Львівського навчально-наукового центру професійної освіти / [упорядник Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Том 2. Львів, 2019. 81 с.

Редакційна колегія:

Шевченко В.В., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Корець М. С., доктор педагогічних наук, кандидат фізико-математичних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, (м.Київ, Україна)

Кільдеров Д.Е., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Голіяд І. С. кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Колісник-Гуменюк Ю.І., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Бейзеров В.А., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Гомель, Республіка Білорусь)

Дворак В.Н., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Гомель, Республіка Білорусь)

Дубовик О.В., викладач (м. Львів, Україна)

Технічна верстка:

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Переклад англійською мовою:

Дубовик О.В., викладач (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники вищих навчальних закладів висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних методик та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Упорядник:

Колісник-Гуменюк Ю.І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2019

© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2019

© Гомельські дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны, 2019

© Автори статей, 2019

ЗМІСТ *** CONTENTS

<i>Копельчак М.П.</i> <i>M.P.Kopelchak</i>	Передмова Preface	7
<i>Корець М.С.</i> <i>Korets M. S.</i>	Культура енергозбереження у форматі підготовки бакалаврів професійної освіти Culture of energy savings in format of training of vocational education bachelors	8
<i>Колісник-Гуменюк Ю. І.</i> <i>Kolisnyk-Humenyuk Yuliya</i>	Культурологічний підхід, як важливе методологічне підґрунтя сучасної освітньої парадигми Cultural approach as an important methodological basis of the modern educational paradigm	14
<i>Бабій І. В.</i> <i>Babiy I.V.</i>	Професійна мовна особистість майбутнього офіцера служби цивільного захисту Professional linguistic personality of future civil protection officer	23
<i>Гурська І. С.</i> <i>Патіота А. С.</i> <i>Hurska I.S.</i> <i>Patiota A.S.</i>	Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Планування і контроль на підприємстві» Methodical instructions to the implementation of course paper on the subject “Planning and control in the enterprise”	28
<i>Гуменюк В.В.</i> <i>Humeniuk V.V.</i>	Передумови та організація здобуття вищої медичної освіти іноземними студентами в Україні у 40–50 рр. ХХ ст. Background and organization of obtaining higher medical education by foreign students in Ukraine 40-50 th of XX century	39
<i>Якімець Ю. М.</i> <i>Yu. Yakimets</i>	Поняття «проектувальні вміння» у психолого-педагогічних дослідженнях «Designing skills» concept in psycho-pedagogical studies	45
<i>Чоповський Сергій</i> <i>Chopovskyy Serhiy</i>	Як швидко створити інтерактивний навчальний контент How quickly to create interactive study content	54
<i>Ищенко С. М.</i> <i>Ishchenko S.M.</i>	Структурно-функціональна модель навчання технологічного обладнання харчових технологій Structural-functional model of training technological equipment of food technologies	61
<i>Лукашенко Катерина</i> <i>Lukashenko Kateryna</i>	Інформаційна культура важливий чинник в педагогічній складовій художньої галузі Informational culture as an important value in pedagogical part of arts	67
<i>Аксініна В.В.</i> <i>Aksisnina V.V.</i>	Історичні передумови становлення коучингу в закладах вищої освіти Historical background of coaching development in High school establishments	69

<i>Гуменюк Світлана</i> <i>Humeniuk Svitlana</i>	Використання майбутніми викладачами трудового навчання та технології інноваційних моделей взаємодії суб'єктів освітнього процесу Using by future teachers a working training and technologies of innovative models of interaction of subjects of study process	72
<i>Ратушна Карина</i> <i>Ratushna Karina</i>	Інтелектуальна праця майбутніх педагогів як головний підхід у трудовому вихованні підростаючого покоління An intellectual work of future teachers as main approach in working education of growing generation	75
<i>Чернова Олександра</i> <i>Chernova Oleksandra</i>	Суть понять «коучинг», «педагогічний коучинг», «коучингова взаємодія» Essence of terms “Coaching”, “Pedagogical Coaching”, “Coaching Interaction”	78

Передмова

На початку історії незалежної України, 25 років тому, молода держава потребувала якісних змін у сфері науки та освіти. Саме тоді розв'язання складних проблем освіти на свої плечі взяли талановиті та прогресивні педагоги, котрим вистачило сили й духу очолити нову українську педагогічну науку.

Серед них були Володимир Павлович Жук, Нелля Григорівна Ничкало, Іван Андрійович Зязюн, Галина Семенівна Дегтярьова, Ярослав Григорович Камінецький. Саме ці надвеликі педагоги спромоглися залучитися підтримкою провідних українських науковців, освітян, службовців державних закладів і створити спочатку наукову лабораторію, а згодом – один із перших в Україні науково-практичний центр професійно-технічної освіти.

І сьогодні, чверть століття потому, ми відзначаємо важливу дату історії Центру. В святкові дні згадуємо минуле і плануємо майбутнє, маємо можливість подякувати тим, хто пройшов цей шлях разом із нами чи коли-небудь був членом дружньої родини Львівського центру.

Науковий збірник до ювілейної дати Центру, в якому представлені статті багатьох авторів з різних наукових і навчальних закладів, а також роботи закордонних фахівців, свідчить про зростання уваги науковців до питань професійної педагогіки. У цьому сенсі видання нового збірника наукових праць є прикладом плідної співпраці представників академічної науки й класичних закладів освіти.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'MK' or similar initials, written over a horizontal line.

*Директор
Львівського навчально-наукового центру
професійної освіти
НПУ імені М. П. Драгоманова
Михайло Копельчак*

УДК: 374.14

Бабій І. В.

канд. пед. наук, викладач

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна

ПРОФЕСІЙНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Анотація. Мова як складна знакова система, будучи основним національним ідентифікатором, моральним орієнтиром, засобом комунікації прямо й опосередковано впливає на розвиток особистості, її професійне становлення, що актуалізує різноаспектне дослідження мовної особистості. У статті проаналізовано зміст понять «мовна особистість», «професійна мовна особистість», розглянуто структурні варіанти інваріантної моделі професійної мовної особистості й змістове наповнення кожного із рівнів професійної мовної особистості майбутнього офіцера служби цивільного захисту.

Ключові слова: мовна особистість, професійна мовна особистість, мовна свідомість, модель професійної мовної особистості

Babiy I. V.

PhD (pedagogy), lecturer

Lviv State University of Life Safety
Lviv, Ukraine

PROFESSIONAL LINGUISTIC PERSONALITY OF FUTURE CIVIL PROTECTION OFFICER

Abstract. Language as a complex sign system, main national identifier, moral benchmark and means of communication directly and indirectly affects the development of the individual, his/her professional development, self-realization, which actualizes a multidimensional study of the linguistic personality. The article analyzes the content of the concepts of «linguistic personality», «professional linguistic personality», considers the structural variants of the invariant model of professional linguistic personality and the content of each of the levels of the professional linguistic personality of the future civil protection officer.

Key words: linguistic personality, professional linguistic personality, linguistic consciousness, model of professional linguistic personality

Дослідження мовної особистості є одним з пріоритетних напрямків сучасного мовознавства й засвідчує домінування у лінгвістичній науці антропоцентричної парадигми, для якої вихідною точкою є *Homo Lingualis* [1, с. 274]. Відтак вивчення мови здійснюється в нерозривному зв'язку з людиною, особливостями її свідомості. Одним із напрямів в антропоцентричній парадигмі є дослідження мовної особистості. Актуальність окресленої теми засвідчують праці В. Виноградова, Й. Вайсгербера, Ю. Караулова, В. Маслової, у яких представлено різноаспектний аналіз мовної особистості, а саме: формування і розвиток мовної особистості, з'ясовано її сутнісні характеристики та структуру, розглянуто етапи та особливості формування.

Процес становлення мовної особистості визначається дією не лише мовних, а й цілого комплексу позамовних чинників, серед яких одним із вагомих є професійна діяльність. Це зумовило появу в науковому обігу семантично вужчого поняття – *професійна мовна особистість* (ПМО), дослідження якої дозволяє виявити вплив і можливості професійної підготовки на процес становлення мовної особистості майбутнього фахівця.

О. Голованова визначає професійну мовну особистість як сукупність інтелектуальних і морально-вольових якостей людини, сформованих в особливому професійно-культурному середовищі й таких, що відображаються в особливостях свідомості фахівця, його поведінці і діяльності [2, с. 263]. Отже ПМО – це складна комбінація лінгвістичних, професійних, соціальних характеристик (якостей) тощо. Професійна мовна особистість, як і мовна особистість, має рівневу організацію, зокрема людина у процесі професійномовленнєвого розвитку поступово переходить від нижчого рівня мовної особистості до вищого. За основу професійної мовної особистості майбутнього офіцера служби цивільного захисту може слугувати трирівнева модель мовної особистості, розроблена Ю. Карауловим [3], яка включає:

- *нульовий рівень* – базові лінгвістичні знання, які здобувають у школі, а відтак поглиблюють і систематизують у закладах вищої освіти;

- *перший* (логіко-когнітивний) – репрезентований тезаурусом особистості, який відображає «професійно мовну свідомість»; «систему професійних знань про світ»; передбачає засвоєння терміносистеми обраного фаху на основі фахових текстів;

- *другий* (мотиваційно-прагматичний) відображає систему цілей, мотивів, установок особистості, що спонукають розвиток професійної мовної особистості, а їх лінгвістичними відповідниками є сформовані вміння застосовувати фахову мову відповідно в умовах професійної комунікації.

Запропонована структура ПМО дозволяє виокремити такі сутнісні характеристики професійної мовної особистості: діяльність у спеціальній сфері; соціальна поліфункційність (здатність до актуалізації декількох соціальних ролей в процесі професійної діяльності); володіння професійною мовою; сформованість професійної мовної свідомості.

Альтернативною до моделі Ю. Караулова може слугувати модель, запропонована українською дослідницею Л. Мацько. Зокрема, Л. Мацько з огляду на сукупність умінь і готовностей здійснювати різні види мовленнєво-мислительної діяльності та комунікативні ролі, виділяє п'ять етапів (рівнів) сформованості мовної особистості:

1. Рівень мовної правильності – засвоєння правил користування мовною системою.

2. Рівень інтеріоризації – вміння реалізувати себе в мовленні, виразити свою особистість.

3. Рівень насиченості – володіння багатством і різнотипністю мовних засобів.

4. Рівень адекватного вибору – вміння говорити відповідно до ситуації та відгукуватися точною мовленнєвою реакцією.

5. Найвищий рівень формування мовної особистості – це рівень оволодіння фаховою метамовою, яка об’єктивується в професійному мовленні [5, с. 6].

По-іншому структурує мовну особистість В. Маслоу, яка виділяє такі принципово важливі для дослідження ПМО *ціннісний, світоглядний, культурологічний і особистісний компоненти* [4, с. 119], що дозволяє охарактеризувати вплив національної мовної культури на розвиток особистісних якостей носія та соціально-культурну ефективність його діяльності як суб’єкта суспільних і професійних відносин. Саме таке структурування дозволяє трактувати професійну мовну особистість як глибоко національне явища, адже ПМО – це професійно обумовлена складова національної мовної особистості, що актуалізує формування у майбутніх майбутніх офіцерів служби цивільного захисту таких якостей як: мовна стійкість та відповідальність. Підкреслимо, що сучасна освіта переймає на себе функції етнокультурної ідентифікації, тому майбутні рятувальники повинні усвідомити специфіку, оригінальність, врешті, життєву необхідність у вивченні та знанні саме української мови. Однак на шляху її використання у курсантів виникають об’єктивні труднощі психологічного характеру, зокрема: мовна нестійкість, звичка користуватися суржилом або російською мовою, російськомовні або низької якості україномовні інтернет-ресурси, невнормованість галузевої термінології – усе це є причиною низької професійно мовленнєвої культури. Тому в процесі рідномовної підготовки майбутнього офіцера служби цивільного захисту актуалізується виховання почуття персональної відповідальності за стан мови, її повноцінне функціонування в суспільстві й зокрема в обраній сфері діяльності, що передбачає відповідальне ставлення до власного мовлення й мовлення співрозмовника / підлеглого; систематична робота над поглибленням й удосконаленням мовно-мовленнєвих знань та умінь. Прикметно, що бажання, потреба спілкуватись рідною мовою, розмовляти правильно, з’являється тоді, коли мовець відкрив для себе її красу й унікальності, усвідомив, що мовні кордони – це кордони державної безпеки. Отже, професійна мовна особистість постає як багатогранний, різноплановий феномен, а прийняття професійної мовної особистості як вихідного концепту, її компонентний склад дозволяють організувати / відкоректувати процес мовної підготовки так, аби максимально сприяти самоактуалізації та професійній реалізації курсантів. Узагальнюючи наведені типології мовної особистості та екстраполюючи на заявлену тему,

можна стверджувати, що ПМО певної професійної спільноти моделюється на основі одиниць та професійних стереотипів.

Розглянемо кожен із рівнів ПМО майбутнього офіцера служби цивільного захисту, беручи за основу трирівневу модель Ю. Караулова. Сформованість нульового рівня передбачає засвоєння базових лінгвістичних знань, передусім мовних норм (акцентуаційних, орфоепічних, словотвірних, лексичних і граматичних), що забезпечує правильність, точність, чистоту професійного мовлення.

На першому, логіко-когнітивному, рівні курсанти повинні опанувати професійну мову, зокрема використання мовних одиниць, що є маркерами професійної приналежності мовця, а це: терміни, номени, а також професіоналізми та жаргонізми. Крім того, елементами, з яких складається ПМО на цьому рівні, виступають також граматичні, парадигматичні, семантико-синтаксичні асоціативні структури, моделі словосполучень і речень. Таким чином, у курсантів на цьому рівні формуються лексико-граматична і термінна компетенції. Підкреслимо, що професійна мова майбутнього офіцера служби цивільного захисту – це підсистема науково-технічної мови, яка характеризується точністю, логічністю, об'єктивністю. Прикметно, що у професійній діяльності офіцерів служби цивільного захисту вербальна складова може втрачати свою першорядну роль, поступаючись місцем невербальним компонентам, відтак взаємодія у досліджуваній сфері варіюється від вербального тексту або тексту з використанням інших знакових систем до професійної комунікації за повної відсутності вербальних засобів.

Засвоєння мови обраного фаху перебуває у тісному зв'язку із формуванням професійної мовної картини світу та професійної мовної свідомості. Так, професійна мовна свідомість характеризується стереотипною мислительною і мовленнєвою діяльністю, яка успішно застосовується на практиці, а професійну картину світу складають зафіксовані в одиницях мови уявлення про дійсність – концепти. Головними концептами професійного пізнання майбутнього офіцера служби цивільного захисту є *безпека, захист, порятунок* тощо.

Другий рівень професійної мовної особистості (мотиваційно-прагматичний) об'єднує досягнення професійної мовної особистості на попередніх двох рівнях. Зокрема, відображає співвідношення мовних засобів й особливостей професійного контексту та професійної діяльності. Цей рівень передбачає сформованість системи якостей, що характеризують представника певної професії. До таких якостей відносимо: вільне володіння мовленням; здатність налагоджувати довірчі стосунки; розуміти вербальні та невербальні ознаки поведінки; комунікабельність; уміння давати чіткі, ясні формулювання при стислому викладі думки; уміння зв'язно і логічно викладати свої думки в

розгорнутій формі (доповідь, звіт, виступ); уміння вести бесіду, переговори, суперечку, діалог, уміння аргументувати, доводити свою точку зору; хороша дикція; знання основних принципів письмових комунікацій; знання психології й етики професійного спілкування.

Таким чином, професійна мовна особистість майбутнього офіцера служби цивільного захисту постає як трирівнева структура (нульовий, логіко-когнітивний, мотиваційно-прагматичний рівні), унікальність якої полягає в складній комбінації лінгвістичних, соціальних, психологічних характеристик. Процес становлення професійної мовної особистості майбутнього офіцера служби цивільного захисту виявляє тісний взаємозв'язок людини з характером здійснюваної діяльності та специфікою професійного середовища, які обумовлюють особливості його мислення, способи концептуалізації і категоризації світу.

Список літератури:

1. Андрейчук Н. І. Мовна особистість в антропкультурній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Вип. 86. С. 165-170.
2. Голованова Е. И. Профессиональная языковая личность: специфика профессиональных процессов в сфере теории и практики. *Non multum, sed multa: Немного о многом. У когнитивных истоков современной терминологии*: сб. науч. тр. в честь В. Ф. Новодрановой. Москва : Авторская академия, 2010. С. 261-270.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. 264 с.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология. Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
5. Мацько Л. Аспекти мовної особистості у процесі педагогічного дискурсу. *Дивослово*. 2006. № 7. С. 2-4.

взаємодія являє собою динамічний та багатогранний процес, який характеризує професійну діяльність майбутніх викладачів трудового навчання та технологій. У зв'язку з цим, педагогічну взаємодію майбутніх викладачів трудового навчання та технологій із суб'єктами освітнього процесу визначено як цілеспрямовану взаємозумовлену діяльність суб'єктів освітнього процесу, орієнтовану на досягнення прогнозованих цілей у співробітництві, що передбачає формування ціннісних орієнтацій, особистісних якостей, системи професійно-педагогічних знань і вмінь, набуття соціального досвіду та сприяє самореалізації й досягненню ними життєвого і професійного успіху. Коучингову взаємодію майбутніх викладачів трудового навчання та технологій із суб'єктами освітнього процесу структуровано за такими компонентами: суб'єктним, аксіологічним, процесуальним.

Список використаних джерел

1. Голіяд І. С. Філософія педагогічного коучингу / І. С. Голіяд, Т. Ю. Чернова // Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. – № 3 (134) березень 2016. – С. 106 – 112.
2. Педагогічний коучинг: навч.-метод. посіб./ Т. Ю. Чернова, І. С. Голіяд, О. А. Тіщук // [за заг. редакцією Д.Е. Кільдерова] – Київ:2016.- 166 с.

Науковий керівник

*Голіяд І. С., професор, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри теорії і методики технологічної освіти,
креслення та комп'ютерної графіки
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова.*

Наукове видання

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Збірник наукових праць

**з нагоди 25-річчя створення
Львівського навчально-наукового центру професійної освіти**

Відповідальний за випуск: Ю.І. Колісник-Гуменюк

Макет і комп'ютерна верстка: В.В. Гуменюк

Дизайн обкладинки: І.С. Колісник

Адреса оргкомітету:

ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»

вул. Кривоноса, 10, м. Львів, 79008

lnnc@ukr.net

Сучасні виклики професійної освіти: теорія і практика: зб. наук. праць з нагоди 25-річчя створення Львівського навчально-наукового центру професійної освіти / [упорядник Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Том 2. Львів, 2019. 81 с.

Електронне видання

Умовн.-друк. арк. 4,4. Об'єм файлу – 1,7 МБ.